

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ พื้นพื้นฐานให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพ ตามควรแก่วัย และความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520:3) การจัดหลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างคุณสมบัติที่ดีของคนในชาติ คือ ขยัน ซื่อ สัตย์ อดทน มีหัวใจเป็นนักกีฬา ให้มีคุณธรรมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรู้ความสามารถ ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดอยู่ดี และอยู่อย่างมีสุข เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย จุดมุ่งหมายนี้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ และเป็น แนวนำไปสู่การตั้งจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ แผนการสอน และการวัดผล (สุมณ อมรวิวัฒน์ 2530:111) โรงเรียนเป็นองค์การที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะโรงเรียนเป็นหน่วย งานปฏิบัติ (Operation Unit) เป็นหน่วยงานที่นำนโยบาย เป้าหมาย จุดประสงค์ของ การศึกษา และหลักสูตรมาสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผล โรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียน การสอนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ (สุมณ อมรวิวัฒน์ 2530:179)

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาได้มีการติดตามและวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของการ ประถมศึกษา และการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ ปรับปรุงแก้ไข สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ (2530:44-47, 52-63) ได้รวบรวมและสัง เคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าคุณภาพการศึกษาของประถมศึกษาฯยังไม่เป็นที่พอใจ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนที่จบการศึกษาฯยังไม่บรรลุจุด ประสงค์ของหลักสูตร ประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนและการนิเทศฯยังไม่เป็นที่พอใจ ปัญหาการศึกษาฯมีทั้งปัญหาที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของระบบการศึกษา เช่น ปัญหา ทางสภาพเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม วัฒนธรรม และปัญหาภายในระบบการศึกษาโดยตรง

เช่น ประสิทธิภาพของการปฏิบัติ ความขาดแคลนและความไม่เสมอภาค ส่วนประเด็นปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า

1. หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อุดมคติ ยากเกินไป เนื้อหาวิชาบางอย่างยากและไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. การส่งเอกสารประกอบหลักสูตรล่าช้าและไม่เพียงพอ เนื้อหาและกิจกรรมในแผนการสอนและคู่มือครูไม่ชัดเจน และซับซ้อน ยากต่อการปฏิบัติจริง
3. ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร ไม่ได้ทำหน้าที่บริการการใช้หลักสูตรแก่ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดและการประเมินผลระหว่างเรียนอย่างเหมาะสม ไม่ส่งเสริมการพิจารณาความดีความชอบพิเศษแก่ครูที่จัดการเรียนการสอนได้ดี
4. ครูผู้สอนขาดความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตร ส่วนหนึ่งไม่เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบกับครูไม่ทันต่อการสอน บางกลุ่มประสบการณ์ จึงไม่สามารถดัดแปลงหรือยืดหยุ่นกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
5. นักเรียนในชนบทและถิ่นทุรกันดารมีปัญหาการขาดสารอาหาร ขาดโอกาสที่จะได้รับการเตรียมความพร้อมในขั้นก่อนประถมศึกษา และมีปัญหาทางด้านค่านิยมที่ไม่ดีต่อการเรียน
6. ผู้ปกครองไม่เข้าใจโครงสร้างของหลักสูตร ยังยึดติดกับการเรียนการสอนที่เคยเรียนมา จึงไม่ส่งเสริมการฝึกทักษะและลักษณะนิสัยแก่เด็กประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูไม่เป็นลักษณะประชาธิปไตย ดังนั้นนักเรียนบางส่วนจึงไม่ได้รับการฝึกกระบวนการหมั่นพูน และขาดความคิดสร้างสรรค์
7. ครูไม่ได้เริ่มต้นศึกษาที่หลักสูตรแม่บทก่อน เพราะทำความเข้าใจได้ยาก จึงไปศึกษาที่แผนการสอนและคู่มือครู เมื่อไม่เข้าใจในบางตอนก็ไม่สามารถขอคำแนะนำจากผู้อื่นได้
8. ครูมีภารกิจด้านอื่นมากมาย มีชั่วโมงสอนมาก จึงไม่สามารถเตรียมการสอนได้ครบทุกครั้งที่ทำการสอน
9. ครูยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนขาดการฝึกฝน เรื่องการทำงานเป็นกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการเรียน

ประเด็นปัญหาที่พบข้างต้น เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดจากตัวหลักสูตรแม่บท เอกสารประกอบหลักสูตร บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง และพฤติกรรมการสอนของครู ได้แก่ การศึกษาหลักสูตรแม่บท การเตรียมการสอน และพฤติกรรมการเรียนการสอน ผลสรุปของประเด็นปัญหาดังกล่าวกล่าวถึง การประเมินผลการเรียน ค่อนข้างน้อย *แม้ว่าจะมีงานวิจัยหลายชิ้นที่เสร็จสิ้นไปแล้วที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา แต่งานวิจัยดังกล่าว ส่วนใหญ่จะแฝงอยู่กับการติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา งานวิจัยเหล่านั้นเน้นการวัดและการประเมินผลการเรียน เพื่อตัดสินผลการเรียน โดยเน้นในด้านการสร้างและการใช้แบบสอบ ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างเรียน ยังไม่ได้ศึกษากันอย่างจริงจัง เพราะการศึกษาในลักษณะนี้จะต้องใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร งานวิจัยที่เสร็จสิ้นไปแล้วมักทำในรูปการวิจัยเชิงสำรวจในระดับมหภาค (Macro)

ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยเฉพาะการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของครู เพราะครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้หลักสูตรที่เขียนอยู่บนแผ่นกระดาษได้มีชีวิตออกมาโลดแล่นอยู่ในห้องเรียนจริง ๆ และการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของครูเป็นหลักการและหัวใจของการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และอาจจะเกี่ยวโยงไปถึงพลวัต (Dynamic) ของสิ่งที่เกิดภายในโรงเรียน จึงสมควรมีการนำวิธีการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึก (In-depth Study) มาใช้โดยเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ใช้เวลายาวนานในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความซับซ้อนและมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในขณะเดียวกันก็สามารถมองเห็นภาพรวมและได้ศึกษาปัญหาอย่างเจาะลึกได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในห้องเรียนและภายในโรงเรียนไปพร้อมกันด้วย โดยคาดว่าอาจช่วยตอบคำถามที่ยังค้างอยู่ให้สมบูรณ์ขึ้น และทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อบรรยายสภาพที่ครูประเมินการเรียนของนักเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการประเมินของครูประถมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและผลงานจากวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ตลอดจนการที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษานำร่อง (pilot study) ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยการเข้าไปสังเกตการสอนในชั้นเรียน การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับครูผู้สอนและฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ตลอดจนศึกษาเอกสารการเก็บข้อมูลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ พบประเด็นซึ่งนำไปสู่สมมติฐานชั่วคราว (working hypotheses) ที่ผู้วิจัยใช้ในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สภาพการประเมินผลของครูในและนอกห้องเรียน
 - 1.1 ครูเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการเรียนได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบปากเปล่า การใช้มาตราส่วนประมาณค่า การตรวจแบบฝึกหัด การตรวจผลงาน การสอบด้วยข้อสอบ การแสดงบทบาทสมมติ
 - 1.2 ครูมีพฤติกรรมในการประเมินผลการเรียนของนักเรียนโดย การซักถาม และการตรวจผลงานเป็นหลัก
 - 1.3 การประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูไม่ได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ไม่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และไม่ได้ปฏิบัติอย่างเป็นปรนัย
 - 1.4 ครูไม่ได้ประเมินผลการเรียนควบคู่ไปกับการเรียนการสอน

1.5 ครูไม่ได้นำผลการประเมินไปปรับปรุงการเรียนการสอน โดยการ
จัดสอนซ่อมเสริม แต่ครูให้นักเรียนทำข้อสอบในข้อที่ไม่ผ่าน

1.6 ครูใช้ความคุ้นเคยและการรู้จักนักเรียนมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินการ
ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้

1.7 การประเมินผลการเรียน อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตัวนักเรียน
ระหว่างการประเมินของครูกับการประเมินของเพื่อนร่วมชั้นและประเมินตนเอง

1.8 ผลการประเมินมีผลกระทบต่อความรู้สึกสมหวัง และผิดหวังต่อนักเรียน
ต่อความคาดหวังของครู ผู้ปกครอง เพื่อน

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมผลการประเมินผลการเรียนของครู

2.1 ปัจจัยด้านการบริหาร การบริการ และการนิเทศ

2.1.1 ผู้บริหารให้ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนน้อย
ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนา โรงเรียนในด้านอาคารสถานที่และชุมชน

2.1.2 ผู้บริหารขาดการติดตาม ควบคุม กำกับกับการประเมินผลการเรียน
เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.1.3 โรงเรียนได้รับเงินงบประมาณน้อย ทำให้ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์
ในการจัดทำเครื่องมือวัดผล

2.1.4 โรงเรียนได้รับคู่มือการประเมินผลและแบบกรอกผลการประเมิน
ล่าช้า ทำให้การประเมินผลการเรียนล่าช้า

2.2 ปัจจัยด้านผู้ปกครอง

2.2.1 ผู้ปกครองที่มีความรู้ มีฐานะค่อนข้างดี จะติดตามการประเมินผล
การเรียน ทั้งการประเมินการผ่านจุดประสงค์การประเมินปลายภาคเรียน และการประเมิน
ปลายปี

2.2.2 ผู้ปกครองจะมีความรู้สึกต่อผลการประเมิน และส่งผลกระทบต่อ
บุตร และครู

2.2.3 ผู้ปกครองบางส่วนไม่สนใจผลประเมินผลการเรียน

2.3 ปัจจัยด้านนักเรียน

2.3.1 การขาดเรียนของนักเรียนอาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเวลา
ในการประเมินและความต่อเนื่องของการประเมิน

2.3.2 การที่นักเรียนไม่ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมทำให้ครูมองไม่เห็นความสำคัญของการประเมินผลการเรียน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงนักเรียน

2.3.3 การที่นักเรียนเรียนอ่อนมาก ทำให้ครูมีภาระในการสอนซ่อมเสริม ครูจึงใช้วิธีการนำข้อสอบที่นักเรียนทำผิดมาให้ทำใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขตดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาคณะเฉพาะกรณี (case study)
2. การเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 โรงเรียน เป็น โรงเรียนขนาดกลาง และเข้าไปสังเกตวิธีการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของครูในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างละ 1 ห้องเรียน
3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยให้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติงานภาคสนามติดต่อกันเป็นระยะเวลา 9 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนเมษายน 2531 ถึงเดือนธันวาคม 2531 ในการสังเกตพฤติกรรม การประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมของครูในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 1 และผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมของครูในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาคเรียนที่ 2

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

¹ การวิจัยในเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ผลของการวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. การได้เห็นพฤติกรรมผลการประเมินผลของการเรียน ของครูภายในห้องเรียนตามความเป็นจริง และพฤติกรรมของนักเรียนต่อการประเมิน อันนำไปสู่ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

2. การได้เห็น การนำหลักการ และวิธีการการประเมินผลการเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผล การเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พ.ศ. 2524 มาใช้ในห้องเรียน และโรงเรียนตามความเป็นจริง เพื่อให้เห็นสภาพความสอดคล้องของหลักการกับการปฏิบัติจริง อันนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหา และแนวทางในการพัฒนาการวัดผล และการประเมินผลในโรงเรียนประถมศึกษา

3. การได้เห็นบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อผลของการประเมิน อันนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครู กับผู้ปกครอง ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

4. การได้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนที่เกิดขึ้น ในโรงเรียนประถมศึกษา อันนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง และตรงจุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับโรงเรียน

5. การได้เห็นพฤติกรรมของครูต่อการประเมินผลการเรียน เพื่อตรวจสอบมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมีผลกระทบต่อจรรยาบรรณของครู

6. การได้สาเหตุของผลกระทบที่เกิดจากการประเมินผลการเรียน ที่มีต่อนักเรียน ครู โรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนอันนำไปสู่แนวทางแก้ไขสาเหตุนั้น

7. การได้เห็นบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศ และติดตามผล การประเมินผลการเรียน ซึ่งมีผลกระทบต่อผลการประเมินผลการเรียนของครูในโรงเรียน

8. การได้เห็นความสัมพันธ์ของการเรียนการสอน กับการประเมินผลการเรียน ความสัมพันธ์ของการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ กับการสอนซ่อมเสริม

9. การได้สมมติฐานใหม่สำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย